

GUIA DIDÀCTICA

NO EM TOQUES EL WHATSAPP!

M'IMPORTA
COL·LECCIÓ MATERIALS DIDÀCTICS

M'IMPORTA

COL·LECCIÓ MATERIALS DIDÀCTICS

Títol

#Noemtoqueselwhatsapp

Primera edició

Març 2019

Edita

Institut Valencià de la Joventut, IVAJ

Desenvolupament didàctic

Melisa Ruiz. Sinergias Intervención Social Valencia

Il·lustracions, disseny i maquetació

Sabina Alcaraz www.sabinaalcaraz.com

Fotografies

Les fotografies que conté aquesta guia es troben entre les que han participat en el concurs de fotografia #Noemtoqueselwhatsapp 2017, convocat per l'IVAJ. Les fotografies són propietat dels autors i autores, i no podran ser utilitzades fora d'aquesta guia sense l'autorització de l'IVAJ o, transcorreguts dos anys de la publicació, sense l'autorització dels autors o autores.

Aquesta guia pot ser descarregada de www.ivaj.es/mimporta, i utilitzar-se per a la realització d'activitats didàctiques sense ànim de lucre, sempre que se'n cite la procedència.

Suggeriment

Imprimeix únicament les guies o pàgines que necessites i intenta fer-ho sempre a doble cara.

ÍNDEX

5	Presentació
6	Cal saber que...
12	Orientacions per a les activitats
14	Sessió 1. Fitxa equip docent. Edat: 12-16 anys
21	Sessió 1. Fitxa participants. Edat: 12-16 anys
26	Sessió 2. Fitxa equip docent. Edat: 12-16 anys
35	Sessió 2. Fitxa participants. Edat: 12-16 anys
41	Sessió 1. Fitxa equip docent. Edat: des dels 16 anys
47	Sessió 1. Fitxa participants. Edat: des dels 16 anys
53	Sessió 2. Fitxa equip docent. Edat: des dels 16 anys
61	Sessió 2. Fitxa participants. Edat: des dels 16 anys

NO EM
TOQUES
EL
WHATSAPP

NO EM
TOQUES
EL
WHATSAPP

no em toques
el whatsapp

NO EM
TOQUES EL
WHATSAPP

No em toques
el Whatsapp

NO EM
TOQUES EL
WHATSAPP

No em toques
EL WHATSAPP

PRESENTACIÓ

L'Institut Valencià de la Joventut (IVAJ) organitza anualment, amb motiu del Dia Internacional per a l'Eliminació de la Violència contra les Dones, el 25 de novembre, el concurs de fotografia No em toques el whatsapp. Dirigit a joves entre els 14 i els 30 anys, té com a principal objectiu sensibilitzar i conscienciar sobre la importància de conèixer i, per tant, saber detectar la violència de gènere. En l'edició de 2017 es van introduir noves modalitats: arts plàstiques, música, arts escèniques i vídeo.

Amb les fotografies seleccionades es fa una exposició que es cedeix a ajuntaments, associacions i altres entitats interessades a treballar, amb xiquets, xiquetes i adolescents, la prevenció d'actituds violèntes.

Tant el concurs com l'exposició, que es complementa amb una guia didàctica, s'emmarquen dins del programa M'Importa. Aquest programa de l'IVAJ suposa un compromís amb els valors democràtics que fan créixer llavors de solidaritat, empatia, tolerància, pau, drets socials... i ofereix recursos educatius en diferents formats per poder treballar valors en l'àmbit de l'educació no formal.

Aquesta guia didàctica pretén servir com a ferramenta a persones que treballen amb els col·lectius jove i adolescent per a la prevenció de la violència de gènere. Des d'aquesta orientació es desenvolupen les fitxes per a docents i les fitxes per a participants, que podran ser utilitzades en espais d'educació formal i d'educació no formal. Es pretén possibilitar el canvi de comportaments i actituds que generen desigualtat i violència cap a les dones en ambdós contextos educatius, tot proporcionant-los, mitjançant dinàmiques lúdiques i atractives basades en les fotografies i els vídeos del concurs No em toques el whatsapp, la informació oportuna en relació amb la violència de gènere.

Jesús Martí Nadal
Director General de l'IVAJ

CAL SABER QUE...

L'Assemblea General de les Nacions Unides va aprovar la Declaració sobre l'Eliminació de la Violència contra les Dones l'any 1993. L'article 1 defineix la "violència contra les dones" com "Tot acte de violència basat en la pertinença al sexe femení que tinga o puga tindre com a resultat un dany o patiment físic, sexual o psicològic per a la dona, així com les amenaces de tals actes, la coacció o la privació arbitrària de la llibertat, tant si es produeixen en la vida pública com en la vida privada." Aquesta declaració va ser aprovada dins de la Conferència Mundial dels Drets Humans, celebrada a Viena el 1993, i va constituir una fita internacional, ja que s'hi aborda la violència cap a la dona dins de l'àmbit dels drets humans.

L'any 2004, el govern d'Espanya dóna forma a la Llei Orgànica 1/2004, de 28 de desembre, de Mesures de Protecció Integral contra la Violència de Gènere. La llei té com a objecte "actuar contra la violència que, com a manifestació de la discriminació, la situació de desigualtat i les relacions de poder dels homes sobre les dones, s'exerceix sobre elles per part dels que són o han sigut els seus cònjuges o dels que estan o han estat lligats a elles per relacions semblants d'afectivitat, fins i tot sense convivència."

La Llei 7/2012, de 23 de novembre, Integral contra la violència sobre la dona en l'àmbit de la Comunitat Valenciana, en el capítol II, de Mesures de sensibilització, estableix en l'article 31, apartat 1, que "Les administracions públiques de la Comunitat Valenciana, en l'àmbit de les seues competències respectives, duren a terme periòdicament actuacions d'informació i estratègies de sensibilització dirigides a la societat, a fi de previndre i eliminar la violència sobre la dona." L'article 32 del mateix capítol especifica que la Generalitat afavorirà "aquelles manifestacions culturals i artístiques que contribuïsquen a sensibilitzar la societat de la Comunitat Valenciana en la problemàtica de la violència sobre la dona."

Diferents estudis realitzats per institucions i organismes especialitzats ens alerten sobre l'increment i la virulència amb què la violència de gènere s'està reproduint en menors d'edat i la població jove. Les polítiques públiques orientades a eradicar-la han d'incidir en les causes que l'originen. Treballar amb el col·lectiu adolescent i la població jove a partir

de les seues creences i percepcions, quant a les relacions de parella, podria suposar canvis reals en les nostres societats futures.

En l'estudi *Percepción de la violencia de género en la adolescencia y la juventud*, realitzat pel Centre d'Investigacions Sociològiques per encàrrec de la Delegació del Govern per a la Violència de Gènere (2015), es van analitzar els resultats d'una enquesta sobre la percepció social de la violència de gènere en l'adolescència i la joventut en una mostra de 2.457 persones d'ambdós sexes, representativa de la població resident a Espanya de 15 a 29 anys. Un de cada tres joves considera inevitable o acceptable en algunes circumstàncies "controlar els horaris de la parella", "impedir a la parella que veja els seus familiars o amistats", "no permetre que la parella treballes o estudei" o "dir-li les coses que pot o no pot fer".

Els diferents estudis revelen que, malgrat l'existència d'un discurs oficialment acceptat de la igualtat, el sexisme persisteix. Aquesta realitat és resultat, bàsicament, de dos factors socioculturals articulats en el nostre sistema sexe-gènere. El primer és la conseqüència d'haver rebut una socialització emocional diferenciada en funció del sexe, que assigna rols diferents de dones i homes, també en les relacions de parella; uns rols als quals s'associen distintes expectatives respecte de les vinculacions emocionals. El segon, i vinculat estretament al primer, és la forta mitificació de l'amor, que desemboca en la construcció de relacions de parella basades en el domini. El mite de l'amor romàntic, consumit des de la infància a través de la literatura, la música, la televisió, el joc, el cinema, la publicitat..., cala profundament en la societat i genera identitats amoroses basades en la "mitja taronja" i en la idea, entre altres submites, que la gelosia és una mostra d'amor. Hi observem així com es manté la transmissió intergeneracional de missatges del tipus "la gelosia és una expressió d'amor". El 35,8% de les xiques i el 36,8% dels xics han escoltat aquesta afirmació d'una persona adulta "sovint" i el 73,3% d'adolescents, independentment del seu sexe, ho han escoltat "en alguna ocasió" (*Percepción social de la violencia de género en la adolescencia y la juventud*, 2015).

Els estudis i investigacions alerten que les persones joves són més tolerants que el conjunt de la població amb a la violència de control.

Andalucía Detecta, l'estudi realitzat per l'Instituto Andaluz de la Mujer (2011), mostra que el 65% de la població adolescents (14-16 anys) presenta actituds o formes de pensar sexistes. Segons l'estudi, el 60% està d'acord amb la legitimitat de l'autoritat masculina en la parella, i un 61,2% dels xics i un 41,7% de les xiques creu que la gelosia és una prova d'amor. Aquestes dades són especialment preocupants, ja que les persones especialistes en violència de gènere coincideixen a afirmar que hi ha una estreta vinculació entre gelosia-control-violència de gènere.

És necessari treballar en prevenció de la violència de gènere en totes les etapes educatives, però en l'adolescència i preadolescència es torna urgent, ja que és l'etapa en què es produeixen les primeres vinculacions amoroses i sexuals, les primeres relacions de parella.

Ambdós factors socioculturals –treballar per una autèntica coeducació emocional i desmitificar l'amor romàntic– es converteixen en accions necessàries per a previndre la violència de gènere des de l'adolescència, i són principis irrenunciabls en les polítiques preventives. Atendre i entendre les creences de l'adolescència al voltant d'aquestes relacions de gènere desiguals, prestar la necessària atenció als estereotips que (re) produeixen, veure com defineixen les seues relacions afectivo-sexuals, saber què entenen per violència de gènere, conèixer quines actituds sexistes han naturalitzat, desvincular el “discurs políticament correcte” de les interioritzacions i les subjectivitacions... ens permetrà establir estratègies d'actuació i prevenció.

És alarmant l'increment de la violència de gènere a Espanya i ser adolescent representa un factor de risc¹ preocupant. Segons les últimes dades², la violència de gènere està augmentant entre la població jove amb noves formes de control i assetjament (*sexting*, *grooming*, *ciberbullying*, etc.) propiciades per l'ús d'aplicacions com Whatsapp, Facebook, Twitter, Twenty, etc. El 2013 la Delegació del Govern per a la Violència de Gènere va dur a terme un estudi amb població adolescent (*La evolución de la*

1. Ministeri de Sanitat, Serveis Socials i Igualtat (2015). *Percepción social de la violencia de género en la adolescencia y la juventud*. Ministeri de Sanitat, Serveis Socials i Igualtat (2013) *La evolución de la adolescencia española sobre la igualdad y la prevención de la violencia de género*.

2. Centre Reina Sofia (2015). *Jóvenes y género. El estado de la cuestión*.

adolescencia española sobre la igualdad y la prevención de la violencia de género). Una de les conclusions més destacables és la presència de les TIC com espais en què es pot donar la violència de gènere, i també conductes de risc en la població adolescent. Entre altres dades trobem que el 24,6% de les xiques i el 29,2% dels xics hi han penjat una foto seua que la família no autoritzaria. També en aquest sentit, el 20,6% de les xiques i el 25,6% dels xics han quedat alguna vegada amb un xic o una xica que han conegut a través d'Internet. Quant a les formes de violència, el control abusi d'amistats, de moviments, de relacions... es dona entre les xiques en un 28,8%, i el mòbil és un espai de control que adquireix un protagonisme especial: una de cada quatre xiques afirma patir control a través del mòbil. Un 6,3% afirma que ha patit pressions per a mantindre relacions sexuals, mentre que un 3% assegura haver patit algun tipus de violència física.

Costa aproximar-se a les xifres reals de la violència de gènere, i més si és possible, quan parlem de població adolescent. En el recent estudi dut a terme per la sociòloga Carmen Ruiz Repullo, hi trobem estadístiques que podrien acostar-nos a reconèixer la violència de gènere en la població adolescent. Des de 1999 i fins a setembre de 2015, el nombre de dones menors de 21 anys assassinades per violència de gènere ascendeix a 50. Entre els 18 i els 20 anys trobem el major índex, seguit pel de 16-17 anys, i finalment, el de xiques menors de 16 anys. Un augment en funció de l'edat que es pot deure, assenyala l'especialista, a una major presència de relacions de festeig, però que no presenta, d'acord amb les dades, un augment significatiu en els últims anys³.

La nostra població adolescent accepta i interioritza diàriament el sexisme provinent de canals com ara els programes de televisió, el cinema, la publicitat, els videojocs o la música. Consumeixen oci que continua perpetuant un imaginari col·lectiu basat en relacions de gènere desiguals i models de relacions de parella fonamentades en el mite de l'amor romàntic. Un temps lliure que resulta especialment perillós en la construcció de les identitats de gènere, per tal com els subjectes no són conscients "d'estar aprenent" i, per tant, es produeix una naturalització

3. Instituto Andaluz de la Mujer, Sevilla, 2016, *Voces tras los datos*, Dir. Carmen Ruiz Repullo.

del que van interioritzant. Repensar aquests processos, analitzar els discursos visuals i orals que ens arriben en múltiples formats suposa qüestionar dogmes donats, basats en relacions de gènere desiguals.

L'estudi parla de la macroenquesta de la violència contra la dona que es realitza a escala nacional des de 1999, en aquest cas amb dades proporcionades per a 2015, amb una mostra de 10.171 dones a partir dels 16 anys. És la primera vegada que s'inclouen menors d'edat en aquests estudis, la qual cosa ens mostra la preocupació per fer visible la problemàtica entre el col·lectiu adolescent. En la macroenquesta observem que les xiques de 16 a 24 anys són les que més pateixen la violència psicològica denominada "de control": les dones que han tingut alguna vegada parella dins d'aquest grup d'edat i han patit control representen el 21,1% del total, enfront de la mitjana de dones, que suposa un 9,6%. Carmen Ruiz subratlla que al fixar-nos en els grups d'edat més joves, les xiques de 16 a 19 anys, les xifres són bastant superiors a la resta de grups d'edat, una de cada quatre xiques enquestades que ha tingut parella afirma haver patit aquest tipus de violència en els últims dotze mesos.

Diferents investigacions ens mostren que, per previndre la violència de gènere en la relació de parella, cal conèixer-la. Anomenar la violència de gènere, les diferents tipologies, els diferents processos i atendre als diferents indicadors són ferramentes preventives poderoses que alerten i permeten reaccionar.

Les últimes dades que ens donen els diferents estudis ens porten a assegurar que la percepció, entre joves i adolescents varons, quant als estereotips de gènere no és encara una problemàtica superada. Segons el baròmetre de Joventut i Gènere de 2017, elaborat pel Centre Reina Sofia d'Igualtat i Joventut, més de la meitat de joves entre 15 i 19 anys –un 50,4 %– creu que la majoria de les dones vol crear una llar i tindre fills. Quant a la violència de gènere, observem que encara persisteixen alguns tòpics basats en la desinformació del col·lectiu. Així, segons el mateix estudi, el 27,4% de joves entre 15 i 29 anys creu que la violència de gènere és una conducta normal dins d'una parella; el 31,5% creu que és un problema que augmenta progressivament per culpa de la població immigrant; el 21,2% considera que és un tema polititzat que s'exagera, i

quasi un 7% creu que és inevitable i que, encara que estiga malament, sempre ha existit.

L'informe ens alerta també sobre el biaix de gènere quant al grau de perpetuïtat de les representacions socials i la violència masclista, que és superior en els homes d'estudis elementals, i que elles estan d'acord en un 87% del total de la població enquestat en què és "un problema social molt greu".

Segons el Consell General del Poder Judicial el nombre d'encausats per violència de gènere va passar de 179 en 2016 a 266 en 2017. Tanmateix, no existeixen estudis que demostrin que els joves exerceixen més violència de gènere que abans, o que població més adulta. A més, les investigacions que giren al voltant del col·lectiu i els seus comportaments o percepcions masclistes són relativament recents. En aquest sentit, cal destacar que no ha de deure's necessàriament a una involució generacional i sí que podria ser una causa directa d'una major informació, sensibilització i, com a conseqüència última, d'un augment de les denúncies. Així, aquesta guia pretén continuar conscienciant, sensibilitzant i informant joves i adolescents perquè siguin capaços i capaces de detectar aquells indicadors i pautes que podrien estar parlant-nos de violència de gènere, i alhora contribuir a la transformació en les relacions de gènere i, per tant, cap a societats més justes i equitatives.

ORIENTACIONS PER A LES ACTIVITATS

La guia didàctica “No em toques el whatsapp” està composta per 8 fitxes que es divideixen en dos grups d'edat: col·lectiu de 12 a 16 anys i col·lectiu a partir de 16 anys.

Al seu torn, les fitxes es subdivideixen en “Fitxes equip docent” i “Fitxes participants”. Per a cada col·lectiu es proposen dues sessions diferenciades a partir dels objectius i la temàtica concreta. L'última es presenta com una sessió per a treballar les imatges de forma presencial en l'exposició que proposa l'IVAJ.

COL·LECTIU DE 12 A 16 ANYS

Temàtica sessió 1

Estereotips de gènere.

Objectius sessió 1

- Aproximar l'alumnat als conceptes de sexe, gènere, estereotips de gènere i sistema sexe-gènere.
- Analitzar la construcció dels estereotips en la nostra societat actual.
- Qüestionar els estereotips de feminitat i masculinitat que suposen desigualtat en les relacions entre els gèneres.

Temàtica sessió 2

El mite de l'amor romàntic.

Objectius sessió 2

- Reflexionar sobre la forma en la qual, des de la infància, ens ensenyen a estimar en les relacions de parella.
- Desmuntar i (des)idealitzar els pilars que sostenen el mite de l'amor romàntic.

- Aproximar-nos a la relació entre l'amor romàntic i la violència de gènere.
- Construir des de la reflexió models de relacions amoroses igualitàries.

COL·LECTIU DES DE 16 ANYS

Temàtica sessió 1

Estereotips de gènere.

Objectius sessió 1

- Aproximar l'alumnat als conceptes de sexe, gènere, estereotips de gènere i sistema sexe-gènere.
- Analitzar i qüestionar la construcció dels estereotips de gènere en la nostra societat actual.
- Revisar la masculinitat tradicional com a model que suposa violències masclistes.

13

Temàtica sessió 2

El mite de l'amor romàntic.

Objectius sessió 2

- Reflexionar sobre la forma en què, des de la infantesa, ens ensenyen a estimar en les relacions de parella i com el model es perpetua en l'adolescència i en l'edat adulta.
- Desmuntar i (des)idealitzar els pilars que sostenen el mite de l'amor romàntic.
- Aproximar-nos a la relació entre l'amor romàntic i la violència de gènere.
- Construir, des de la reflexió, models de relacions amoroses igualitàries.

SESSIÓ 1. FITXA EQUIP DOCENT

EDAT: 12-16 ANYS

Nom del centre	
Municipi	
Nombre de participants	
Dades docents	
Temàtica	Estereotips de gènere
Temporalització	1 sessió de 60 min. o 2 sessions de 45 min.
Objectius	
- Aproximar l'alumnat als conceptes de sexe, gènere, estereotips de gènere i sistema sexe-gènere. - Analitzar la construcció dels estereotips en la nostra societat actual. - Qüestionar els estereotips de feminitat i masculinitat que suposen desigualtat en les relacions entre els gèneres.	
Materials necessaris	Fitxa de participants, bolígrafs, dues cartolines grans, colors per a pintar, pissarra i guix.
Observacions prèvies	
Observacions posteriors	

DESENVOLUPAMENT DE L'ACTIVITAT

Dinàmica 1

Buidem l'aula de taules i cadires amb l'objectiu que facen la dinàmica al terra. Dividim la classe en dos grups: grup A i grup B.

Repartim a cada grup una cartolina gran i els proporcionem retoladors de colors. A cada grup se li adjudica un personatge:

- Grup A. *El xic adolescent ideal*
- Grup B. *La xica adolescent ideal*

Cada grup haurà de consensuar característiques i trets que anirà atribuint al seu personatge. Algunes d'elles apareixen en la Fitxa Participant, com ara el nom, l'edat, què vol estudiar, per a què té facilitat, si té parella, quines aficions té, quin és el seu color preferit, la seua pel·lícula, la seua cançó... Podem aportar-los més idees, com ara si té vehicle propi o el/la solen portar als llocs, si té més amigues que amics o a l'inrevés, si li van bé o malament els estudis, si té german@s i quin lloc ocupa en la unitat familiar, com és la família d'origen, si li agrada l'esport i quin tipus d'esport..., tot allò que ens ajude a construir la història del xic o la xica ideal.

L'exercici consisteix a bolcar tota la informació sobre com seria per a elles i ells aqueix xic o xica que admiren. Anirem animant que posen els màxims detalls possibles sobre la seua manera de ser, de sentir, però també anatòmics. Hauran de consensuar en grup i saber resoldre els conflictes que vagen sorgint, perquè "l'ideal" es troba en el nostre imaginari i, malgrat que tenim un imaginari comú, cada persona respon a unes expectatives concretes.

Quan valorem que ja tenen els seus personatges preparats (es recomana marcar-los un temps, que pot ser entre 20 i 25 minuts), cada grup farà la seua presentació.

Dinàmica 2

En la Fitxa Participant tenen el quadre següent:

Grup	Personatge	Tret	Sí que es pot intercanviar	No es pot intercanviar
Grup A	Masculí			
Grup B	Femení			

16

Després de les presentacions anirem emplenant-lo amb les característiques que han anat aportant. Així, podrem veure que n'hi ha d'intercanviables, són construccions culturals; això és el gènere, com ens construeixen com a homes i com dones sobre la base d'un sexe biològic. Les característiques biològiques serien aquelles que, en una primera instància, semblen no ser intercanviables.

Aquest exercici, a més, ens donarà una idea sobre com és el model ideal en l'adolescència per a elles i ells. Pot ser que trobem un discurs políticament correcte. Per exemple, pot ser que descriguen una xica rebel, amb els cabells curts, que no es maquilla, que li agrada la roba negra i que la seua pel·lícula favorita és d'acció i no d'amor. Un xic sensible que no és rebel, que és afectuós, responsable i que no compleix el cànon de bellesa, que li agrada que el protegeixen. Reflexionarem llavors sobre si això és el que trobem habitualment en les característiques de xics i en les de xiques. La resposta, des de la sinceritat, seria no. En no ser majoritari, analitzarem de forma grupal, amb l'ajuda del quadre, quines són les característiques majoritàries que trobem en elles i quines en ells.

Expliquem

Fet això, ens ajudarem de la terminologia que els anotem en la Dinàmica 4 de la Fitxa Participant, per a aclarir conceptes. El glossari s'ha extret del material didàctic creat per les especialistes Marian Moreno i Carmen Ruiz en el seu llibre per a secundària *Cambios sociales y género*, editat per ANAYA.

Sexe: un conjunt de característiques biològiques que divideixen els éssers d'una espècie en femelles i mascles.

Gènere: les característiques socials i culturals pròpies de cada sexe. És una construcció cultural del sexe que es classifica en dues categories: femení i masculí. El gènere es construeix per oposició: les dones són el que no són els homes i els homes tot allò que no són les dones.

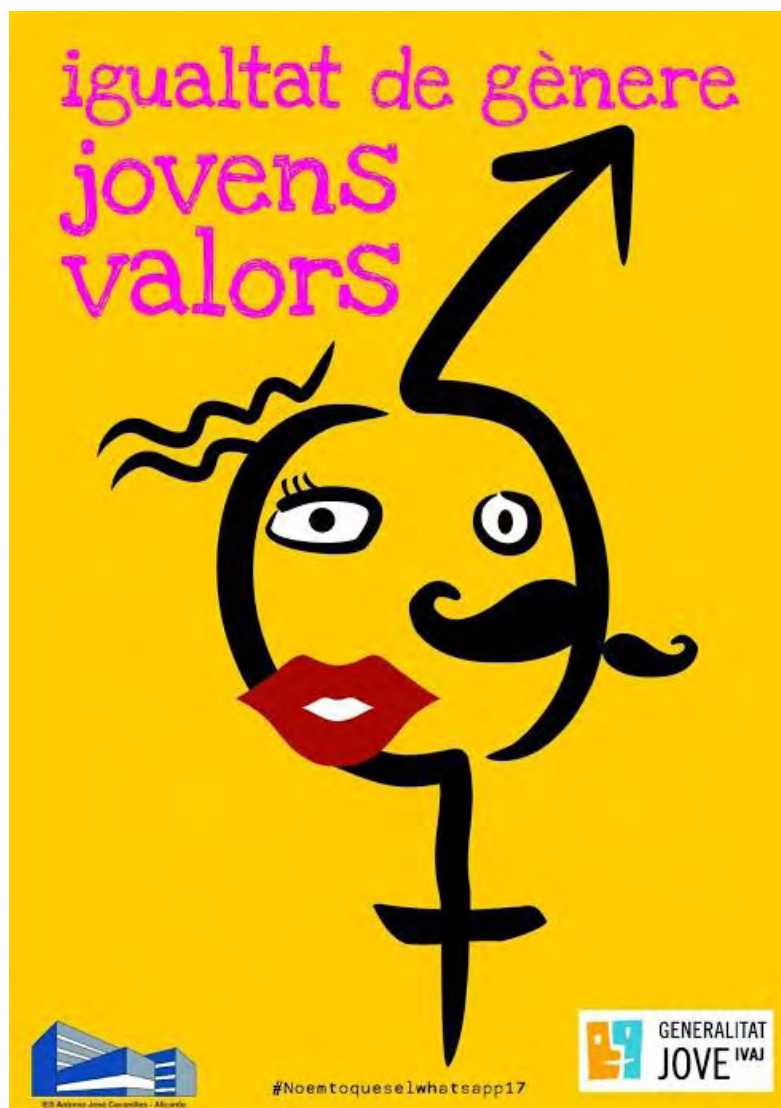
Estereotips de gènere: creences preconcebudes i generalitzades sobre allò apropiat i allò inapropiat, i referides a cadascun dels gèneres. En moltes ocasions, confonem els estereotips de gènere amb trets biològics i naturals, però són construccions culturals.

Sistema sexe-gènere: quan naixem se'ns identifica amb un sexe biològic, femella o mascle; tanmateix, cada societat i cada època històrica doten cadascun dels sexes d'aspectes socials i culturals que coneixem amb el nom de gènere. El gènere és una construcció cultural que va canviant en funció de la cultura i del moment històric, però s'ha basat en dues característiques: la desigualtat entre un gènere i l'altre, i la supremacia del gènere masculí sobre el femení.

Amb l'ajuda del glossari proposat plantegem com ens construeixen com a éssers diferents i oposats depenent del nostre sexe biològic, des de la infantesa. De manera simbòlica, els podem demanar que imaginem que es tractaria de dues grans caixes, una per a la feminitat i una altra per a la masculinitat. Propiciem així el debat per a l'última dinàmica.

Dinàmica 3

En la Fitxa Participant tenen la imatge del cartell seleccionat de l'IES Antonio José Cavanilles d'Alacant, en aquesta segona edició de “No em toques el Whatsapp” de l'IVAJ.

Animem el debat. Depenent dels temps establits per la persona que dinamitze la sessió, podem llançar les preguntes a l'aire i anar guiant la dinàmica, o podem dividir la classe en dos grups i que la persona dinamitzadora actue com a moderadora.

Si fem un debat espontani, algunes de les preguntes que podem proposar són:

- Què significa ser dona en la nostra societat?
- Què significa ser home?
- Qui ens educa/construeix? Només la família? Només l'escola? Influeixen en com som el cinema, el grup d'iguals, la literatura, la música...?
- Els missatges que ens arriben sobre com han de ser els xics i les xiques són iguals?
- Algunes de les característiques que es suposen de les xiques són importants per als xics en el seu desenvolupament? Quines?
- I a l'inrevés? Quines?
- Hi ha molts adolescents xics amb aqueixes característiques? Per què?
- Què succeeix quan les xiques o els xics adolescents intenten escapar de la seua caixa?
- Hi ha pressions perquè cada gènere continue en la seua caixa? Per part de qui?
- Com podem escapar de la caixa?

Si per contra apostem per un debat organitzat, un grup pot defensar que les xiques i els xics són diferents en els seus comportaments, en les seues emocions i en els seus hàbits de forma innata, i l'altre grup pot defensar que es tracta d'una construcció cultural i recolzar-se en el material que s'ha anat treballant en la sessió.

Perquè el cartell siga un punt de suport en el debat, podem obrir-lo amb una pregunta inicial, independentment del format de debat que desenvolupem:

- Què significa la igualtat entre dones i homes?

Expliquem

Tanquem el debat amb una reflexió:

Al llarg de la vida, xiques i xics rebem missatges de la família, dels mitjans de comunicació, de l'escola... sobre com han de comportar-se. Moltes d'aqueixes característiques són construïdes, com hem pogut veure, per la societat, no són naturals. I moltes generen desigualtat. Per exemple, s'espera dels homes que no parlen d'emocions, que siguin forts. D'aquesta forma vinculem la fortalesa a ells i, com a oposat, la feblesa l'atorguem a elles. S'espera de les xiques que cuiden dels altres, que siguin bones i afectuoses i se'ls atorga característiques que tenen a veure més amb la part emocional que amb la racional. Així, solem escoltar que quan un xic dóna una ordre és un líder, mentre que si ho fa una xica és una manaire, calculadora i freda. És a dir, una mateixa actitud és penalitzada en elles i reforçada en ells.

20

Hem de començar a qüestionar tots aquells mandats que ens fan no créixer com a persones, sense habilitats per a expressar-nos, per a emocionar-nos, per a pensar-nos. Perquè serem més feliços i perquè construirem un món més equitatiu entre dones i homes, on totes i tots tinguem el mateix valor. A més, construirem masculinitats noves que rebutgen la violència com a manera de resoldre els conflictes, que cooperen i no competisquen, que sàpien cuidar i que ho facen, que de vegades necessiten de la protecció d'altres persones i que tracten les dones com els seus iguals.

SESSIÓ 1. FITXA PARTICIPANTS

EDAT: 12-16 ANYS

Temàtica: estereotips de gènere

Edat	
Nom	
Nom del centre	
Municipi	
Data	

Dinàmica 1

Dividirem l'aula en dos grups: grup A i grup B.

Amb el teu grup pinta, en una cartolina, el personatge que t'haja tocat i escriu el que et demanem a continuació. Pots utilitzar tots els complements que se t'ocórreguen.

Grup A. El xic adolescent ideal

Grup B. La xica adolescent ideal

Com li diuen?

Quina edat té?

Què vol estudiar?

Per a què té facilitat?

Té parella?

Quines són les seues aficions?

Quin és el color que més li agrada?

Quina és la seua pel·lícula favorita?

Quina és la seua cançó preferida?

Quines característiques té la seua personalitat? (fort/a, esportista, valent/a, divertit/ida, seriós/osa, somiador/a, estudiós/osa, responsable, arriscat/ada, tímid/a, realista, agressiu/iva, dolç/a, afectuós/osa, cuidador/a...)

Dinàmica 2

Reflexionem?

Fem una presentació per grups del nostre personatge. En aquest espai pots anar anotant les vostres aportacions i dir si són intercanviables o no, marcant-ho amb una “X”.

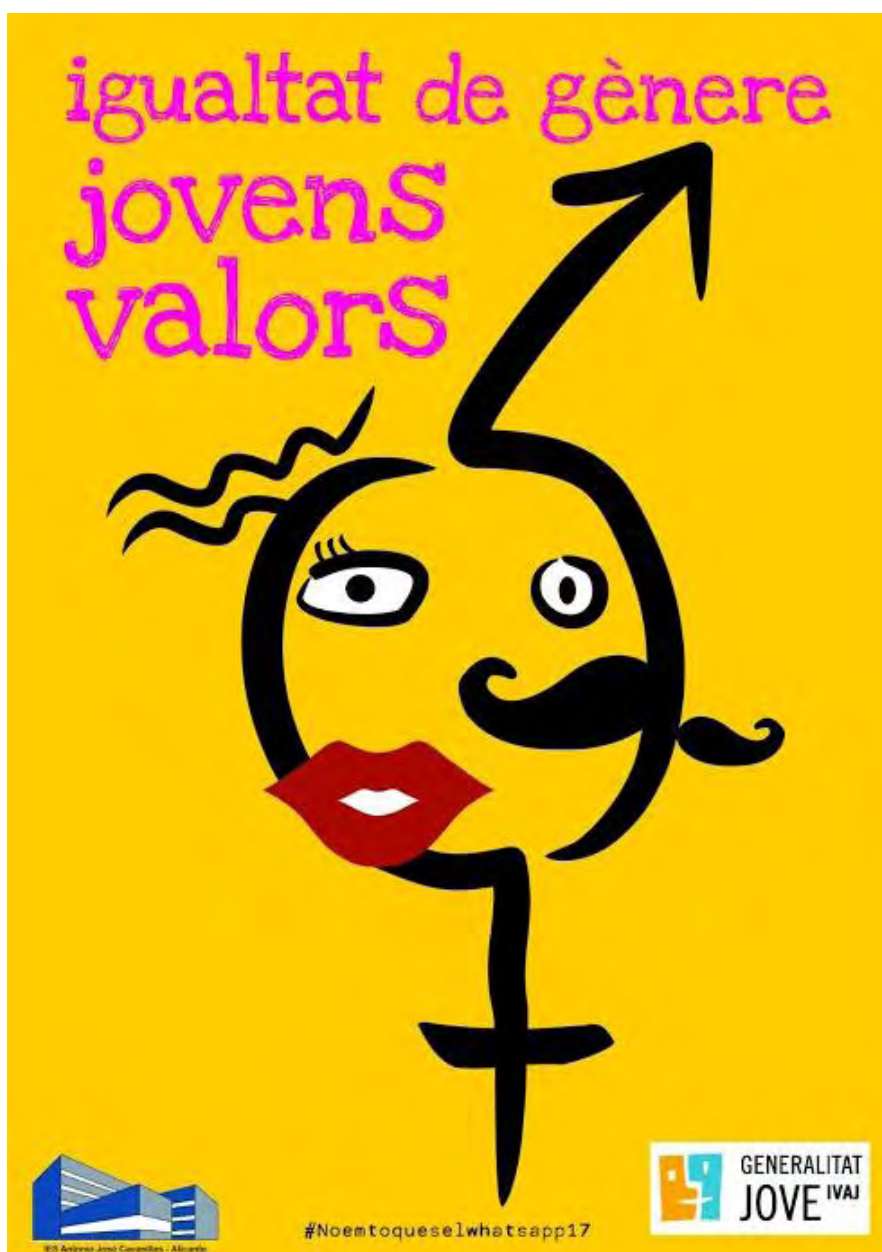
Grup	Personatge	Tret	Sí que es pot intercanviar	No es pot intercanviar
------	------------	------	----------------------------	------------------------

Dinàmica 3

Debatem a l'aula?

Com heu pogut comprovar el gènere es construeix com si es tractara de dues grans caixes. Una, per a les xiques, i una altra, per als xics, on anem posant característiques.

Així, us proposem que amb l'ajuda d'aquest cartell exposeu les vostres idees sobre la construcció desigual d'homes i dones.

Dinàmica 4

Sabies que...

Cal conèixer alguns conceptes per a poder entendre la realitat en què vivim. A continuació trobaràs una sèrie de termes que han sigut extrets del material didàctic creat per les especialistes Marian Moreno i Carmen Ruiz en el seu llibre per a secundària *Cambios sociales y género*, editat per ANAYA.

Sexe: conjunt de característiques biològiques que divideixen els éssers d'una espècie en femelles i mascles.

Gènere: les característiques socials i culturals pròpies de cada sexe. És una construcció cultural del sexe que es classifica en dues categories: femení i masculí. El gènere es construeix per oposició: les dones són el que no són els homes i els homes tot allò que no són les dones.

Estereotips de gènere: creences preconcebudes i generalitzades sobre allò apropiat i allò inapropiat, i referides a cadascun dels gèneres. En moltes ocasions, confonem els estereotips de gènere amb trets biològics i naturals, però són construccions culturals.

Sistema sexe-gènere: quan naixem se'ns identifica amb un sexe biològic, femella o mascle; tanmateix, cada societat i cada època històrica doten cadascun dels sexes d'aspectes socials i culturals que coneixem amb el nom de gènere. El gènere és una construcció cultural que va canviant en funció de la cultura i del moment històric, però s'ha basat en dues característiques: la desigualtat entre un gènere i l'altre, i la supremacia del gènere masculí sobre el femení.

SESSIÓ 2. FITXA EQUIP DOCENT

EDAT: 12-16 ANYS

Nom del centre	
Municipi	
Nombre de participants	
Dades docents	
Temàtica	Mite de l'amor romàntic
Temporalització	Dues sessions de 50 min. aprox
Objectius	
• Reflexionar sobre la forma en la qual, des de la infància, ens ensenyen a estimar en les relacions de parella. • Desmuntar i (des)idealitzar els pilars que sostenen el mite de l'amor romàntic. • Aproximar-nos a la relació entre l'amor romàntic i la violència de gènere. • Construir des de la reflexió models de relacions amoroses igualitàries.	
Materials necessaris	Fitxa de Participant, bolígrafs
Observacions prèvies	
Observacions posteriors	

DESENVOLUPAMENT DE L'ACTIVITAT

Dinàmica 1

Proposem un text de lectura de l'escriptora i investigadora, especialista en estudis sobre l'amor romàntic, Coral Herrera:

“El principal mite que trobem en el romanticisme és la frase que conclou els relats d'amor: “I van ser feliços i menjaren anissos”. L'estructura mítica de la narració amorosa és quasi sempre la mateixa: dues persones s'enamoren, es veuen separades per diverses circumstàncies, obstacles (dracs, boscos encantats, monstres terribles) i barreres (socials i econòmiques, religioses, morals, polítiques). Després de superar tots els obstacles, la parella feliç per fi pot viure el seu amor en llibertat. Evidentment, com a mite que és, aquesta història d'obstacles i superacions està travessada per les ideologies patriarcals, que posen la missió en mans de l'heroi, mentre que la dona espera al seu castell ser salvada: ell és actiu, ella passiva (el paradigma d'aquest model és la Bella Dorment, que va passar ni més ni menys que CENT!!!! anys dormida esperant el seu príncep).”

27

A partir de la lectura, proposem una reflexió comuna a l'aula que ens porte a introduir el grup en una de les principals causes de la violència de gènere: el mite de l'amor romàntic i els submites que l'alimenten. Hem de traslladar al grup una idea fonamental, i és que l'amor i les emocions que s'hi associen no són un fet biològic, sinó que es tracta d'una construcció cultural.

L'especialista Joseph Campbell (1964) va establir que una de les funcions del mite és donar suport a l'ordre social en vigor per a integrar l'individu. La funció social d'una mitologia i dels ritus que l'expressen és fixar en tots els membres del grup en qüestió un “sistema de sentiments” que s'unirà espontàniament a les finalitats d'aquest grup.

Així, els sentiments i les emocions que experimentem quan estem enamorades i enamorats són un aprenentatge a partir de múltiples models i estan travessats pel nostre sistema sexe-gènere.

Treballem de forma grupal al voltant de les següents qüestions que apareixen en la Fitxa Participant:

Podries enumerar cinc pel·lícules de dibuixos animats, o de personatges de carn i os, que ens traslladen la idea del mite de l'amor romàntic? Podries enumerar-ne cinc més en les quals es visca una ruptura amorosa d'una forma amistosa?

Aquestes dues qüestions persegueixen un doble objectiu:

D'una banda, tractarem d'evidenciar que és complicat trobar models alternatius al mite de l'amor romàntic i que, per tant, és tot un repte tractar de desconstruir-lo. Tanmateix, com podran comprovar, resulta necessari fer una revisió d'un model d'amor que implica desigualtat entre els gèneres i que, de vegades, suposa violències (de diferents tipus) cap a les dones.

28

D'altra banda, perseguim despertar una mirada crítica cap a la forma en què experimentem les ruptures amoroses en el mite de l'amor romàntic. Les hi vivim com fracassos i és habitual que els exemples que trobem, i que més tard imitem, suposen agressivitat, venjança, odis, decepcions... Sobre la base del model hegemònic, com ho és el mite de l'amor romàntic, entenem que el final feliç és quan la parella acaba junta (malgrat els obstacles que vagen sorgint). Hem de traslladar la idea que la nostra felicitat no pot dependre de la persona amb qui estem i que existeixen obstacles que no hem de saltar-nos, perquè, de vegades, són indicadors de violència de gènere. Podria ocórrer, així, que el final feliç és quan es produeix la separació amorosa. En definitiva, l'amor no ho pot tot i en l'amor no tot val. No n'hi ha prou amb estimar molt, cal estimar d'una forma saludable.

Podem anomenar pel·lícules consumides pel col·lectiu adolescent, com ara *Tres metros sobre el cielo*, *Hoy tengo ganas de ti*, la saga *Crepúsculo* o fins i tot les històries que ens transmet la Factoria Disney. Però també és interessant mostrar-los que és un mite que ens han transmès des del segle XIX i el cinema, la música, la literatura..., que en altres generacions també ha sigut així. Per això només hauràs de fer una mirada enrere i

revisar quin tipus de cinema consumies en la infantesa, en l'adolescència, i si et transmetia o no el mite de l'amor romàntic.

Aquesta dinàmica podem ampliar-la. Si disposem de més temps per a aquesta sessió, és interessant animar l'alumnat a buscar informació sobre formes diferents d'amor. Ho podem fer a partir d'una sèrie de variables: període històric (no és el mateix l'amor del segle XXI que l'amor del segle XIII), lloc geogràfic (no és el mateix l'amor a Europa que en certes comunitats africanes o d'orient, en les quals s'estableixen altres sistemes relacionals) o, fins i tot, parlar-los de models alternatius a la relació de parella, com aquelles que es donen entre persones que practiquen el poliamor.

Dinàmica 2

En la segona dinàmica disposem d'un quadre a emplenar. Dividirem l'alumnat en grups; el més apropiat és que cada grup estiga compost per quatre o cinc participants com a màxim.

En la primera columna trobem les principals idees, o submites, que alimenten el mite de l'amor romàntic; en la segona, frases que associem a la idea i, finalment, una columna en la qual demanem que analitzen, a partir d'una sèrie de qüestions que plantegem, aquestes idees.

Submite	Es diu...	Analitzem
La mitja taronja	"Ens complementem" "Sense tu no sóc res" "Estem predestinats"	Creus que necessitem una altra persona per a ser un ésser complet?
Aparellament	"Si no tens parella et falta alguna cosa"	Creus que les persones necessitem tindre parella per a ser feliçes i sentir-nos realitzades?

L'amor tot ho pot	“Si vols a algú has de sacrificar-te i patir, però l'amor ho compensa tot”. “L'amor vertader és incondicional” “El meu amor farà que canvie”	Creus que és saludable un amor que fa patir? Creus que tot val en l'amor? Creus que podem canviar les persones perquè siguin tal com ens les imaginem o desitgem?
Exclusivitat	“Quan estimes algú només tens ulls per a aqueixa persona” “Si es fixa en un altre és que no està tan enamorada”	Creus que a l'estar en parella les persones passen a ser propietat d'algú? Creus que si t'enamores deixes de sentir atracció física per altres persones?
La gelosia, el control i la possessió	“La gelosia és una mostra d'amor” “Eres meua i jo sóc teu”	Com et fa sentir la gelosia quan la sents? Creus que tenim habilitats per a demostrar l'amor que no siga a partir d'un sentiment que té a veure amb les inseguretats i les pors?
Perdurabilitat	“L'amor vertader és per sempre”	Al teu parer, una parella que trenca experimenta un fracàs o un aprenentatge? Les ruptures hauriem de viure-les amistosament o agressivament?

Dinàmica 3

Les especialistes en la matèria, a través de múltiples investigacions, coincideixen a l'hora d'explicar les causes de la violència de gènere en les relacions de parella. En el material didàctic per a secundària *Cambios sociales y género*, desenvolupat per les especialistes Marian Moreno i Carmen Ruiz, i editat per ANAYA, trobem l'explicació següent:

“Una de les conseqüències més extremes del sexisme és la violència de gènere, que clava les arrels en les relacions estructurals de desigualtat entre homes i dones. La violència de gènere es reproduïx sota un model de domini i de submissió que és après i sostingut a través d'una socialització desigual segons la qual un gènere, el masculí, es sent superior a l'altre, el femení”.

Podem afirmar que el mite de l'amor romàntic reproduïx els estereotips de gènere de feminitat i masculinitat tradicionals, i que és una de les principals causes de la violència de gènere, la qual té, principalment, les característiques següents:

- S'assumeix i s'exerceix en nom de l'amor
- Té lloc en les relacions asimètriques
- És un càstig a la desobediència de l'ordre establert

Proposem al grup la reflexió i la creació d'històries a partir de les fotografies extretes del concurs “No em toques el Whatsapp”.

Dividim l'aula en tres grups. Cada grup treballarà amb una fotografia o seqüència de fotografies (grup 1, grup 2 i grup 3, que estan ja marcats en les imatges que tenen en la Fitxa Participant). Al seu torn, dividirem cada grup en dos (grup A i grup B). El grup A haurà de construir un relat que responga al mite de l'amor romàntic ajudant-se del que s'ha treballat en la sessió i de la imatge que els ha sigut assignada. El grup B desenvoluparà, amb la mateixa imatge, un relat que desmunte el mite, recolzant-se també en el treball realitzat a l'aula, i en el qual també

assistim a un final feliç. És important recordar-los que, en una relació saludable en què no es compleix el model hegemònic, acabar separats també pot suposar un final feliç.

Grup 1

33

Grup 2

Grup 3

Aquests relats podem utilitzar-los després per a diferents projectes: presentar-los a concursos de narrativa de centres o de commemoracions específiques (Dia de sant Valentí, Dia Contra la Violència de Gènere, Dia Internacional de la Dona Treballadora...), o mostrar-los en altres aules amb exposicions de centre.

SESSIÓ 2. FITXA PARTICIPANTS

EDAT: 12-16 ANYS

Temàtica: mite de l'amor romàntic

Edat	
Nom	
Nom del centre	
Municipi	
Data	

Dinàmica 1

Et proposem la lectura d'aquest text de l'escriptora i investigadora, especialista en estudis sobre l'amor romàntic, Coral Herrera:

“El principal mite que trobem en el romanticisme és la frase que conclou els relats d'amor: “I van ser feliços i menjaren anissos”. L'estructura mítica de la narració amorosa és quasi sempre la mateixa: dues persones s'enamoren, es veuen separades per diverses circumstàncies, obstacles (dracs, boscos encantats, monstres terribles) i barreres (socials i econòmiques, religioses, morals, polítiques). Després de superar tots els obstacles, la parella feliç per fi pot viure el seu amor en llibertat. Evidentment, com a mite que és, aquesta història d'obstacles i superacions està travessada per les ideologies patriarcals, que posen la missió en mans de l'heroi, mentre que la dona espera al seu castell ser salvada: ell és actiu, ella passiva (el paradigma d'aquest model és la Bella Dorment, que va passar ni més ni menys que CENT!!!! anys adormida esperant el seu príncep).”

Reflexionem a l'aula

Podries enumerar cinc pel·lícules de dibuixos animats, o de personatges de carn i os, que ens traslladen la idea del mite de l'amor romàntic?

Podries enumerar-ne unes altres cinc en què es visca una ruptura amorosa de forma amistosa?

Dinàmica 2

A continuació respon amb el teu grup les següents qüestions al voltant dels submites que alimenten el mite de l'amor romàntic:

Submite	Es diu...	Analitzem
La mitja taronja	"Ens complementem" "Sense tu no sóc res" "Estem predestinats"	Creus que necessitem una altra persona per a ser un ésser complet?
Aparellament	"Si no tens parella et falta alguna cosa"	Creus que les persones necessitem tindre parella per a ser felices i sentir-nos realitzades?

L'amor tot ho pot

“Si vols a algú has de sacrificar-te i patir, però l'amor ho compensa tot”.
 “L'amor vertader és incondicional”
 “El meu amor farà que canvie”

Creus que és saludable un amor que fa patir? Creus que tot val en l'amor? Creus que podem canviar les persones perquè siguin tal com ens les imaginem o desitgem?

Exclusivitat

“Quan estimes algú només tens ulls per a aqueixa persona”
 “Si es fixa en un altre és que no està tan enamorada”

Creus que a l'estar en parella les persones passen a ser propietat d'algú? Creus que si t'enamores deixes de sentir atracció física per altres persones?

La gelosia, el control i la possessió

“La gelosia és una mostra d'amor”
 “Eres meua i jo sóc teu”

Com et fa sentir la gelosia quan la sents? Creus que tenim habilitats per a demostrar l'amor que no siga a partir d'un sentiment que té a veure amb les inseguretats i les pors?

Perdurabilitat

“L'amor vertader és per sempre”

Al teu parer, una parella que trenca experimenta un fracàs o un aprenentatge? Les ruptures hauriem de viure-les amistosament o agressivament?

Dinàmica 3

El mite de l'amor romàntic i la violència de gènere

El mite de l'amor romàntic:

- Reprodueix els estereotips de gènere de feminitat i masculinitat tradicionals.
- És una de les causes principals de la violència de gènere.

Les característiques principals de la **violència de gènere**:

- S'assumeix i s'exerceix en nom de l'amor.
- Té lloc en les relacions asimètriques (desiguals), en les quals la dona ocupa un lloc subordinat (és una relació jeràrquica).
- És un càstig a la desobediència de l'ordre establert.

A continuació tens una sèrie de fotografies extretes del concurs “No em toques el Whatsapp”. A cada grup se li adjudicarà una fotografia (o una fotografia en sèrie, això és quan és una seqüència i n'hi ha més d'una).

Ara, sabent ja com és la vostra imatge (o imatges), divideix els vostres grups en dos: grup A i grup B.

El grup A haurà de construir un relat que respongui al mite de l'amor romàntic tot ajudant-se del que s'ha treballat en aquesta sessió, i el grup B, un relat que desmunti el mite, ajudant-se del treball fet i en el qual assistim també a un final feliç. Recorda que el final feliç pot ser junts... o separats. Endavant!

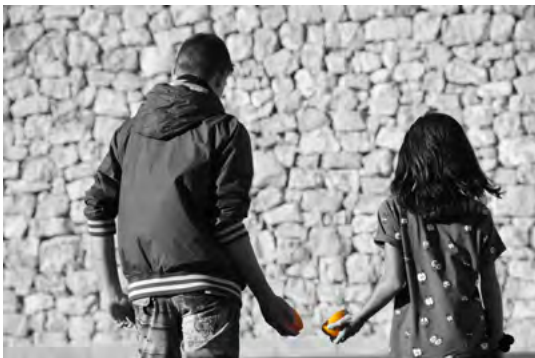
Grup 1

Grup 2

Grup 3

SESSIÓ 1. FITXA EQUIP DOCENT

EDAT: DES DELS 16 ANYS

Nom del centre	
Municipi	
Nombre de participants	
Dades docents	
Temàtica	Estereotips de gènere
Temporalització	Una sessió de 60 min. o dues sessions de 45 min.
Objectius	
• Aproximar l'alumnat als conceptes de sexe, gènere, estereotips de gènere i sistema sexe-gènere. • Analitzar i qüestionar la construcció dels estereotips de gènere en la nostra societat actual. • Revisar la masculinitat tradicional com a model que suposa violències masclistes	
Materials necessaris	Fitxa de participants, bolígraf blau i roig per a cada participant, cinta adhesiva o corda, pissarra i guix, projector, altaveus, ordinador, el vídeo <i>Machito</i> (Centre Juvenil Barri de Sant Francesc de Manises) o accés a Internet per a visualitzar-lo.
Observacions prèvies	
Observacions posteriors	

DESENVOLUPAMENT DE L'ACTIVITAT

Dinàmica 1

En la Fitxa Participant l'alumnat té una taula amb una sèrie d'afirmacions que responen a tòpics i que perpetuen els estereotips de gènere. De forma individual els demanem que l'emplenem, marcant, amb una "X" en color blau, les seues respostes. Trobarem que no totes les persones pensaran de la mateixa forma i que n'hi ha que es resisteixen a acceptar la imposició d'estereotips de gènere, cosa que propiciarà el debat posterior, que és un dels objectius per a la Dinàmica 2

Afirmacions	V	F
Les xiques són més plorones que els xics		
Els xics tenen millor orientació que les xiques		
Als xics els agrada l'esport		
Les xiques cuiden bebés millor		
Als xics els agrada el porno		
A les xiques els agrada el cinema romàntic		
Als xics els agrada el cinema d'acció		
Quan una xica es fica al llit amb algú és perquè està enamorada		
A les xiques els encanten els videojocs i la informàtica		
Als xics els fa por comprometre's en parella		
El pitjor enemic d'una dona és una altra dona		
Els xics són lleials entre ells		
Per als xics el contacte físic (abraçar, besar, acariciar) amb altres xics és molt important per a comunicar-se bé		
A les xiques els encanta anar a comprar roba		
Els xics esperen que les xiques prenguen la iniciativa a l'hora de lligar		
Els xics solen fer gala de la seua virilitat (parlant de sexe, de competició, no demostrant emocions...) perquè no els diguen "nena" o "marica"		

Deixem que emplenem lliurement les taules i insistim que responguen amb espontaneïtat, que després ho revisarem i podran matisar.

Dinámica 2

Retirem les taules i les cadires de l'aula i deixem un espai ampli al centre. Hi posem una corda o cinta adhesiva, de manera que quede dividida en dues parts. Una part serà l'àrea de Veritat i l'altra de Fals. En veu alta, la persona que dinamitza la sessió anirà llegint una a una les afirmacions, de manera que les persones participants aniran col·locant-se segons el que hagen anat anotant en les taules.

Una persona voluntària de l'“àrea de Veritat” exposarà un argument pel qual pensa que és real aqueixa afirmació i una persona voluntària de la “àrea de Fals” la contraargumentarà. En acabar l'exposició d'ambdues la resta podrà recol·locar-se cap al costat que més l'haja convençut/uda. Si han canviat d'opinió ho anotaran en roig amb una “X” en la casella que no havien marcat.

L'objectiu de la dinàmica és que, de forma grupal, reflexionem sobre els estereotips de gènere, la construcció de la feminitat i de la masculinitat com a identitats diferenciades sobre la base d'una cultura determinada. Es tracta que vegem com els tòpics sobre les xiques i els xics no tenen per què complir-se, ja que els gèneres, i el que s'espera d'ells, són construccions culturals i cada persona és un univers replet de diferències, independentment del seu sexe biològic. Els podem posar diferents exemples i ajudar-nos dels que han anat eixint durant el desenvolupament de la sessió.

43

Expliquem

- Es considera que les xiques són més emocionals, sensibles, afectuoses i que no temen demostrar els afectes. Això és un ensenyament i un aprenentatge; per tant, els xics també tenen capacitats per a desenvolupar aqueixes habilitats. De la mateixa manera es considera que els xics són més reservats, més valents o més forts i, tanmateix, hi ha xiques reservades, valentes i sense pors aparents.

- Els estereotips de gènere suposen límits per a la consecució de la igualtat, perquè construeixen una identitat masculina amb manques afectives, i una femenina amb manques d'autonomia (s'espera que ells donen el primer pas a l'hora de lligar, que elles “siguen portades al cinema”, que elles puguin posposar ascensos o feines per a cuidar altres persones, que siguin rescatades per algú...).
- En la masculinitat tradicional els xics resolen els conflictes mitjançant la violència (xiquets que juguen a baralles al pati de l'escola, impensable en les xiquetes, per exemple), a partir de models de referència del cinema, la literatura o les sèries que consumeixen. No hem d'oblidar que a ells se'ls associa la força i que aquesta característica la perceben com a innata i necessària per a “ser xics”.
- Una altra característica de la masculinitat que es construeix com a antagònica a la feminitat és la sexualitat i la forma en què vivim les nostres experiències afectivo-sexuals. Perquè una xica no siga penalitzada s'espera d'ella que quan tinga una relació sexual siga per amor o, almenys, amb sentiments cap a l'altra persona. Tanmateix, el xic que manté relacions sexuals sense atendre a les emocions, compte de ser penalitzat, troba el reconeixement social entre els seus iguals i, a més, solem vincular-ho amb la naturalesa diferenciada. Hem de tindre clar que l'educació afectivo-sexual també s'aprén, i podem plantejar-nos si els xics consumeixen porno i quins missatges transmet, i si les xiques en consumeixen i per què pensem que no ho fan majoritàriament.
- Totes aquestes circumstàncies fan que les relacions entre els gèneres siguin desiguals i que en les relacions de parella es reproduïsquen els estereotips de gènere, que poden donar lloc a relacions de sotmetiment d'un gènere (el femení) per l'altre (el masculí), d'acord amb tota una estructura social i cultural que ens travessa des de la infantesa.

Per acabar, deixem un temps breu perquè emplenin la Dinàmica 2 de la Fitxa Participant en la qual anotaran les tres idees que els han resultat interessants o importants.

Dinàmica 3

Projectem *Machito*, el vídeo seleccionat del concurs “No em toques el Whatsapp”, del Centre Juvenil Sant Francesc de Manises, en què apareixen expressions pròpies de la masculinitat tradicional; és a dir, aquella en la qual els homes són autosuficients, presenten comportaments d'heroïcitat o fortalesa, de superioritat unida a la idea de l'heterosexualitat com a única opció i més valuosa, i de jerarquia amb l'altre gènere. Una masculinitat que té com a conseqüència comportaments que suposen violències masclistes.

Després del visionat reflexionem de forma grupal al voltat de les qüestions següents:

- Quins avantatges i beneficis garanteix el masclisme als homes?
- Quines conseqüències té el masclisme per al desenvolupament de les dones?
- Quines conseqüències té el masclisme per al desenvolupament dels homes?

Podem anar anotant en la pissarra les seues aportacions i suggerir-los propostes cap a comportaments i noves formes de masculinitats.

Per a ajudar-nos disposem de la Dinàmica 4 de la Fitxa Participant.

Dinàmica 4

Glossari de suport per a la realització de la Dinàmica 3 i que podem utilitzar també com una dinàmica pròpia, tot proposant a l'alumnat un exemple de cada definició.

La terminologia s'ha extret del material didàctic creat per les especialistes Marian Moreno i Carmen Ruiz en el seu llibre per a secundària *Cambios sociales y género*, editat per ANAYA.

Sexe: un conjunt de característiques biològiques que divideixen els éssers d'una espècie en femelles i mascles.

Gènere: les característiques socials i culturals pròpies de cada sexe. És una construcció cultural del sexe que es classifica en dues categories: femení i masculí. El gènere es construeix per oposició: les dones són el que no són els homes i els homes tot allò que no són les dones.

Estereotips de gènere: creences preconcebudes i generalitzades sobre allò apropiat i allò inapropiat, i referides a cadascun dels gèneres. Moltes vegades confonem els estereotips de gènere amb trets biològics i naturals, però són construccions culturals.

Sistema sexe-gènere: Quan naixem se'ns identifica amb un sexe biològic, femella o mascle; tanmateix, cada societat i cada època històrica doten cadascun dels sexes d'aspectes socials i culturals que coneixem amb el nom de gènere. El gènere és una construcció cultural que va canviant en funció de la cultura i del moment històric, però s'ha basat en dues característiques: la desigualtat entre un gènere i l'altre, i la supremacia del gènere masculí sobre el femení.

Patriarcat: sistema d'organització social que atorga el poder als homes i n'exclou les dones.

Masclisme: creences, actituds i comportaments que pressuposen la superioritat de l'home sobre la dona, i que divideixen el món en dos àmbits, el privat i domèstic, relacionat amb les dones, i el públic, relacionat amb els homes.

Feminisme: moviment social, polític i filosòfic que defensa la igualtat d'oportunitats per a homes i per a dones.

SESSIÓ 1. FITXA PARTICIPANTS

EDAT: DES DELS 16 ANYS

Temàtica: estereotips de gènere

Edat	
Nom	
Nom del centre	
Municipi	
Data	

Dinàmica 1

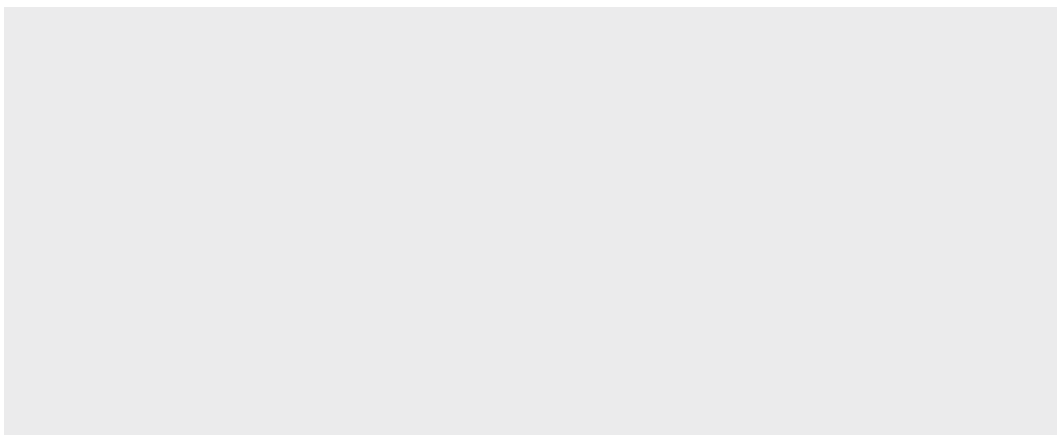
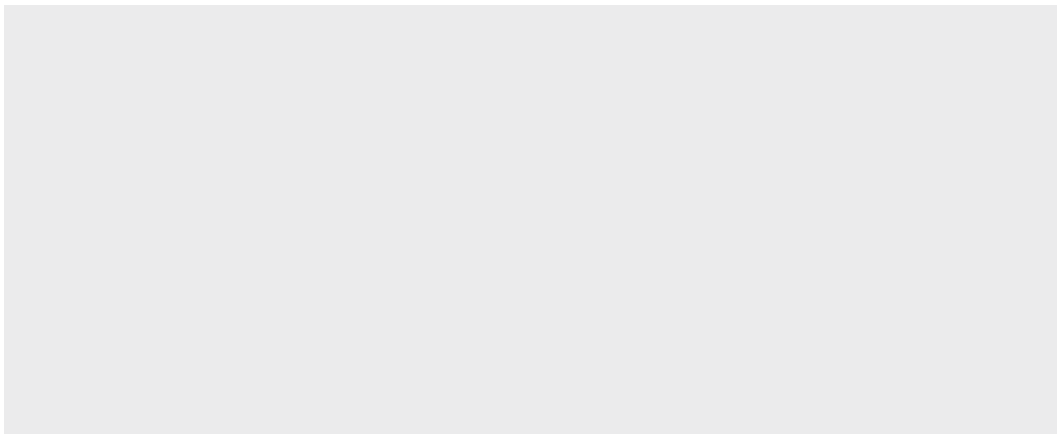
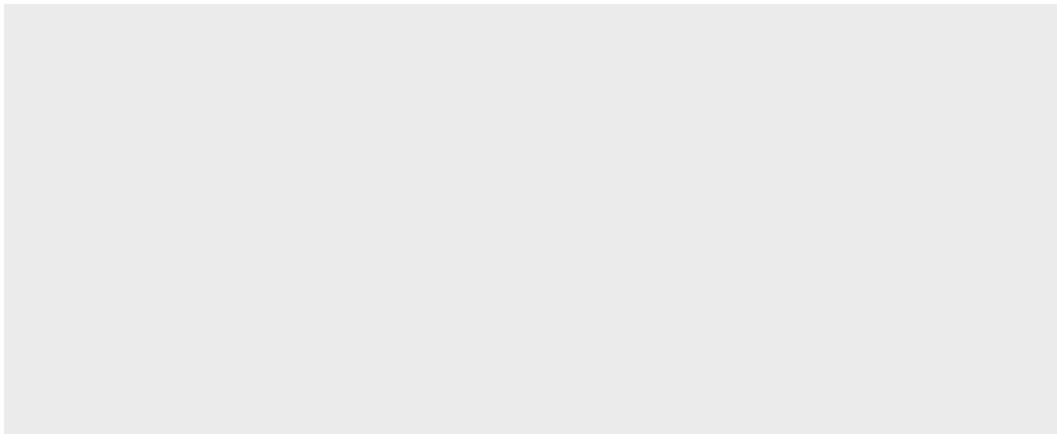
Marca, amb una “X”, si aquestes afirmacions són vertaderes o falses. Fes-ho amb un bolígraf blau.

Afirmacions	V	F
Les xiques són més plorones que els xics		
Els xics tenen millor orientació que les xiques		
Als xics els agrada l'esport		
Les xiques cuiden bebés millor		
Als xics els agrada el porno		
A les xiques els agrada el cinema romàntic		
Als xics els agrada el cinema d'acció		
Quan una xica es fica al llit amb algú és perquè està enamorada		
A les xiques els encanten els videojocs i la informàtica		
Als xics els fa por comprometre's en parella		
El pitjor enemic d'una dona és una altra dona		
Els xics són lleials entre ells		
Per als xics el contacte físic (abraçar, besar, acariciar) amb altres xics és molt important per a comunicar-se bé		
A les xiques els encanta anar a comprar roba		
Els xics esperen que les xiques prenguen la iniciativa a l'hora de lligar		
Els xics solen fer gala de la seua virilitat (parlant de sexe, de competició, no demostrant emocions...) perquè no els diguen “nena” o “marica”		

Dinàmica 2

Debatem a l'aula?

Després d'haver realitzat la dinàmica de grup, podries anotar tres idees o conclusions que per a tu han sigut importants?

Dinàmica 3

PROJECCIÓ *Machito*, vídeo seleccionat del concurs “No em toques el Whatsapp”, del Centre Juvenil Sant Francesc de Manises

En el visionat apareixen expressions pròpies de la masculinitat tradicional, és a dir, aquella en la qual els homes són autosuficients, presenten comportaments d'heroïcitat o fortalesa, de superioritat, units a la idea de l'heterosexualitat com a única opció i més valuosa, i de jerarquia amb l'altre gènere.

Reflexioneu, de forma grupal sobre les qüestions següents:

- Quins avantatges i beneficis garanteix el masclisme per als homes?
- Quines conseqüències té el masclisme per al desenvolupament de les dones?
- Quines conseqüències té el masclisme per al desenvolupament dels homes?

Dinàmica 4

Sabies que..

Cal conèixer alguns conceptes per a poder entendre la realitat en què vivim. A continuació trobaràs una sèrie de termes que han sigut extrets del material didàctic creat per les especialistes Marian Moreno i Carmen Ruiz en el seu llibre per a secundària *Cambios sociales y género*, editat per ANAYA.

Sexe: un conjunt de característiques biològiques que divideixen els éssers d'una espècie en femelles i mascles.

Gènere: les característiques socials i culturals pròpies de cada sexe. És una construcció cultural del sexe que es classifica en dues categories: femení i masculí. El gènere es construeix per oposició: les dones són el que no són els homes i els homes tot allò que no són les dones.

Estereotips de gènere: creences preconcebudes i generalitzades sobre allò apropiat i allò inapropiat, i referides a cadascun dels gèneres. Moltes vegades confonem els estereotips de gènere amb trets biològics i naturals, però són construccions culturals.

Sistema sexe-gènere: Quan naixem se'ns identifica amb un sexe biològic, femella o mascle; tanmateix, cada societat i cada època històrica doten cadascun dels sexes d'aspectes socials i culturals que coneixem amb el nom de gènere. El gènere és una construcció cultural que va canviant en funció de la cultura i del moment històric, però s'ha basat en dues característiques: la desigualtat entre un gènere i l'altre, i la supremacia del gènere masculí sobre el femení.

Patriarcat: sistema d'organització social que atorga el poder als homes i n'exclou les dones.

Masclisme: creences, actituds i comportaments que pressuposen la superioritat de l'home sobre la dona, i que divideixen el món en dos àmbits, el privat i domèstic, relacionat amb les dones, i el públic, relacionat amb els homes.

Feminisme: moviment social, polític i filosòfic que defensa la igualtat d'oportunitats per a homes i per a dones.

SESSIÓ 2. FITXA EQUIP DOCENT

EDAT: DES DELS 16 ANYS

Nom del centre	
Municipi	
Nombre de participants	
Dades docents	
Temàtica	Mite de l'amor romàntic
Temporalització	Dues sessions de 50 min. aprox.
Objectius	
• Reflexionar sobre la forma en què, des de la infantesa, ens ensenyen a estimar en les relacions de parella i com el model es perpetua en l'adolescència i en l'edat adulta. • Desmuntar i (des)idealitzar els pilars que sustenten el mite de l'amor romàntic • Aproximar-nos a la relació entre l'amor romàntic i la violència de gènere • Construir, des de la reflexió, models de relacions amoroses igualitàries	
Materials necessaris	Fitxa de Participant, bolígrafs
Observacions prèvies	
Observacions posteriors	

DESENVOLUPAMENT DE L'ACTIVITAT

Dinàmica 1

Per a poder aproximar-nos a la violència de gènere, resulta imprescindible acostar-nos al concepte 'mite de l'amor romàntic' i analitzar-lo des d'una perspectiva crítica feminista.

El mite de l'amor romàntic ens acompanya des de la infantesa. La investigadora especialitzada en gènere Coral Herrera ha estudiat aqueixa forma d'amor que anomenem mite de l'amor romàntic i ha assenyalat algunes de les seues característiques, que llegirem en veu alta al grup per a poder desenvolupar la primera dinàmica:

- **Submite de la perdurabilitat.** Ens voldrem per sempre i les ruptures són un fracàs. Si estimes algú i aqueix amor és vertader, és per sempre.
- **Repartiment de rols actiu/passiva.** Propícia relacions desiguals.
- **Submite de l'omnipotència.** L'amor tot ho pot; no importa el que ens passe, perquè, si ens estimem de debò, ho superarem. Faré renúncies en nom de l'amor.
- **Éssers predestinats.** L'u per a l'altre per la força del destí davant del qual ens rendim. No hi cap la raó, perquè té més força el cor.
- **Éssers incomplets per si mateixos.** La mitja taronja, l'ànima bessona. Sense tu no sóc res.
- **Mite de l'exclusivitat i la fidelitat.** La nostra parella ens pertany i si estimes de veres només tens ulls per a aqueixa persona.
- **Submite de la gelosia, possessió i control.** És gelós/a perquè m'estima. Un poquet de gelosia és necessària en una relació per a demostrar a l'altra persona que la sents com a pròpia.

- **Mite de l'aparellament per naturalesa.** Per a tindre èxit i realitzar-se, totes les persones necessiten una parella.

A continuació dividirem l'aula en grups de quatre persones. Cada grup haurà de triar dues pel·lícules en les quals apareguen, almenys, quatre dels submites que ens proposa Coral Herrera com a pilars que sustenten el mite de l'amor romàntic. No importa si dos o més grups coincideixen en la pel·lícula triada, perquè els resultats poden variar i així es propicia el debat posteriorment.

Aquest és el quadre que trobaran en la Fitxa Participant en el qual hauran de realitzar l'exercici:

Tria amb el teu grup dues pel·lícules en les quals apareguen, almenys, quatre dels submites que ens proposa Coral Herrera com a pilars que sustenten el mite de l'amor romàntic. Després exposeu per grups les pel·lícules triades i els submites que hi hàgeu identificat, tot fent referència a l'indicador que t'ha permés identificar-lo.

Pel·lícula	Submite	Indicador

Una vegada analitzades, ajudant-se de la Fitxa Participant, cada grup exposarà les seues conclusions.

Dinàmica 2

Ajudant-nos dels resultats que hem anat obtenint en la primera dinàmica, propiciarem el debat i la reflexió grupal al voltant de les següents qüestions que anirà formulant la persona dinamitzadora, ara per a tota la classe. En la Fitxa Participant disposen d'un espai per a anar anotant les reflexions grupals i les conclusions a què es vaja arribant.

La nostra cultura vincula l'amor vertader amb el sofriment?

És la gelosia un sentiment que hauria d'estar present quan estimem algú? Com ens fa sentir?

Senten igual l'amor les xiques que els xics? Ho expressen igual?

Es reproduïen els estereotips de gènere en el mite de l'amor romàntic?

En el model d'amor que ens van ensenyar en la infantesa, a través del cinema de dibuixos animats com ara els de la Factoria Disney, apareixen també alguns dels submits?

Creus que la forma en què estimem és una construcció cultural o bé és un fet biològic?

Podem relacionar alguns d'aquests submits amb la violència de gènere? Quins?

Per a facilitar el debat que sorgirà al voltant de les qüestions és important aproximar-nos a alguns apunts d'especialistes en la matèria.

Joseph Campbell (1964) va establir que una de les funcions del mite és donar suport a l'ordre social en vigor per integrar l'individu. La funció social d'una mitologia i dels ritus que l'expressen és fixar en tots els membres del grup en qüestió un "sistema de sentiments" que s'unirà espontàniament a les finalitats d'aquest grup. Així, els sentiments i les emocions que experimentem quan estem enamorades i enamorats són un aprenentatge

a partir de múltiples models, i tots estan travessats pel nostre sistema sexe-gènere.

Resulta complicat trobar models alternatius al mite de l'amor romàntic i, per tant, és tot un repte tractar de desconstruir-lo. No obstant això, com podran comprovar, resulta necessari fer una revisió d'un model d'amor que implica desigualtat entre els gèneres i que, a vegades, suposa violències (de diferents tipus) cap a les dones.

Vincular l'amor amb el sofriment ha sigut una constant en aquest model d'amor, experimentat com una font d'emocions incontrolables que s'escapen al control i a la raó. A vegades, fins i tot, arribem a pensar que, si no patim per amor, no és amor vertader i, tal com s'espera en el mite, farem el possible per superar junts els obstacles que van apareixent, responenent a la màxima "l'amor ho pot tot". Això és molt perillós perquè aqueixos obstacles podrien estar parlant-nos de "senyals", indicadors de violència de gènere que treballarem després.

57

La gelosia és una construcció cultural i, encara que no podem negar que es sent, sí que podem decidir com la canalitzem i ser conscients del més important: ningú és de ningú i qui arriba lliurement se'n va lliurement.

Xiques i xics senten gelosia en les seues relacions, la diferència entre ell#s és com l'experimenten. Sol ocórrer que la viuen com un afalac al començament de les relacions (el model que ens ha transmés el mite, "la gelosia és una mostra d'amor") que pot anar convertint-se en aclaparament i una sensació d'estar limitats/ades en els moviments, les relacions, el temps... No podem oblidar la variable de gènere tampoc ací: elles poden arribar a sentir por, mentre que ells no.

Reflexionant amb el grup hem de perseguir diversos objectius, com anem veient, un d'ells és la forma en què experimentem les ruptures amoroses en el mite de l'amor romàntic. En aquest mite les vivim com a fracassos i és habitual que els exemples que trobem, i que més tard imitem, suposen agressivitat, venjança, odis, decepcions... Sobre la base del model hegemònic, com ho és el mite de l'amor romàntic, entenem que el final feliç és quan la parella acaba junta (malgrat els obstacles que els vagen

sorgint). Hem de traslladar la idea que la nostra felicitat no pot dependre de 'amb qui estem' i que hi ha obstacles que no hem de saltar-nos perquè, de vegades, són indicadors de violència de gènere. Podria ocórrer, per exemple, que el final feliç siga quan es produeix la separació amorosa... En definitiva, l'amor no ho pot tot i en l'amor no val tot. No n'hi ha prou amb voler molt, cal voler d'una forma saludable.

És interessant mostrar al grup com el mite no és nou (seria perfecte disposar del catàleg “D'ABNEGADES A OBJETO-RES”, publicat pel MUVIM). La societat en general –incloses les persones adultes–, ho experimenta així, i així ho trasllada a elles i a ells a través de la literatura, el cinema, la música, la televisió...

Aquesta dinàmica podem ampliar-la. Si disposem de més temps per a aquesta sessió seria interessant animar l'alumnat a buscar informació sobre formes diferents d'amor. Ho podem fer a partir d'una sèrie de variables: el període històric (no és el mateix l'amor del segle XXI que l'amor del segle XIII), el lloc geogràfic (no és el mateix l'amor a Europa que en certes comunitats africanes o d'orient, amb altres sistemes relacionals) o, fins i tot, parlar-los de models alternatius a la relació de parella, com aquelles que es donen entre les persones que practiquen el poliamor.

Dinàmica 3

En aquesta dinàmica, llegirem en veu alta l'explicació que apareix en la Fitxa Participant:

Les especialistes en la matèria, a través de múltiples investigacions, coincideixen a l'hora d'explicar les causes de la violència de gènere en les relacions de parella. En el material didàctic per a secundària *Cambios sociales y género*, desenvolupat per les especialistes Marian Moreno i Carmen Ruiz i editat per ANAYA, trobem l'explicació següent:

“Una de les conseqüències més extremes del sexisme és la violència de gènere que clava les arrels en les relacions estructurals de desigualtat entre homes i dones. La violència de gènere es reproduïx sota un model de domini i de submissió que és après i sostingut a través d'una socialització desigual segons la qual un gènere, el masculí, es sent superior a l'altre, el femení”.

Podem afirmar que el mite de l'amor romàntic reproduïx els estereotips de gènere de feminitat i masculinitat tradicionals, i que és una de les principals causes de la violència de gènere, la qual té, principalment, les característiques següents:

- S'assumeix i s'exerceix en nom de l'amor
- Té lloc en les relacions asimètriques
- És un càstig a la desobediència de l'ordre establert

A continuació, en la Fitxa hi ha tres fotografies extretes del concurs “No em toques el Whatsapp” de l'IVAJ. Dividirem la classe en grups de quatre persones com a màxim. A cada grup li assignarem una imatge, de manera que més d'un grup tindrà la mateixa imatge per a treballar, tal com s'indica en la Fitxa Participant:

A continuació tens tres imatges –extretes del concurs “No em toques el whatsapp” de l'IVAJ– sobre les quals treballar per grups.

Construeix amb el teu grup un relat, amb una extensió d'una cara d'un foli, en la qual, a partir d'una història d'amor, s'haja arribat a la situació que apareix en la imatge.

Imatge 1

Imatge 2

Imatge 3

SESSIÓ 2. FITXA PARTICIPANTS

EDAT: DES DELS 16 ANYS

Temàtica: mite de l'amor romàntic

Edat	
Nom	
Nom del centre	
Municipi	
Data	

Dinàmica 1

La investigadora especialitzada en gènere Coral Herrera (doctora en Humanitats i Comunicació Audiovisual) ha dedicat gran part de la seua trajectòria acadèmica i professional a treballar i investigar sobre el mite de l'amor romàntic. L'especialista assenyala algunes de les seues característiques:

Submite de la perdurabilitat. Ens voldrem per sempre i les ruptures són un fracàs. Si estimes algú i aqueix amor és vertader, és per sempre.

Repartiment de rols actiu/passiva. Propícia relacions desiguals.

Submite de l'omnipotència. L'amor tot ho pot; no importa el que ens passe, perquè, si ens estimem de debò, ho superarem. Faré renúncies en nom de l'amor.

62

Éssers predestinats. L'u per a l'altre per la força del destí davant del qual ens rendim. No hi cap la raó, perquè té més força el cor.

Éssers incomplets per si mateixos. La mitja taronja, l'ànima bessona. Sense tu no sóc res.

Mite de l'exclusivitat i la fidelitat. La nostra parella ens pertany i si estimes de veres només tens ulls per a aqueixa persona.

Submite de la gelosia, possessió i control. És gelós/a perquè m'estima. Un poquet de gelosia és necessària en una relació per a demostrar a l'altra persona que la sents com a pròpia.

Mite de l'aparellament per naturalesa. Per a tindre èxit i realitzar-se, totes les persones necessiten una parella.

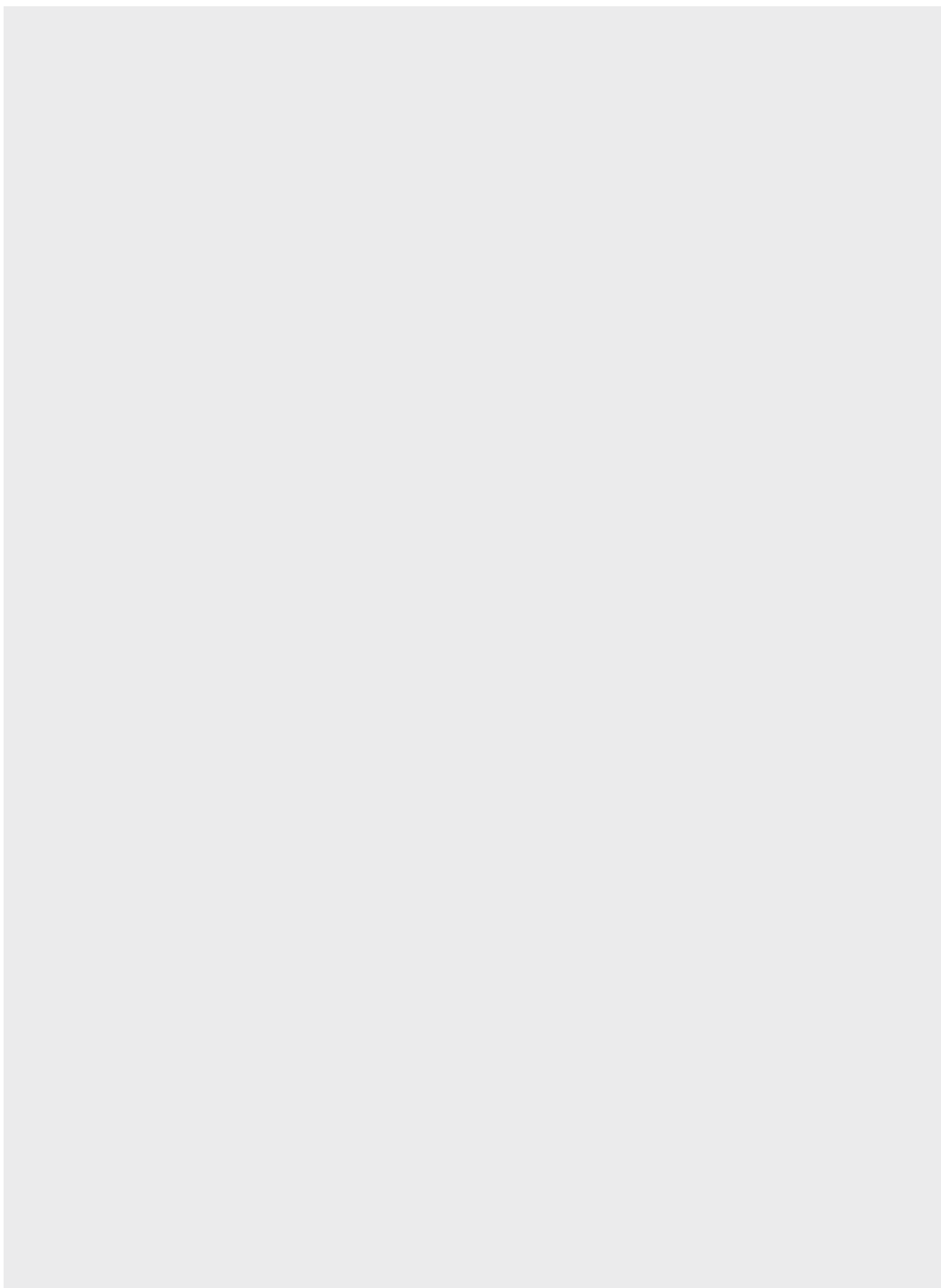
Tria amb el teu grup dues pel·lícules en les quals apareguen, almenys, quatre dels submites que ens proposa Coral Herrera com a pilars que sustenten el mite de l'amor romàntic. Després exposeu per grups les pel·lícules triades i els submites que hi hàgeu identificat, tot fent referència a l'indicador que t'ha permès identificar-lo.

Pel·lícula	Submite	Indicador

Dinàmica 2

Debat grupal

En aquest espai pots anar anotant les reflexions i les conclusions a les quals arribeu a partir de les qüestions que es plantejaran a l'aula.

Dinàmica 3

Les especialistes en la matèria, a través de múltiples investigacions, coincideixen a l'hora d'explicar les causes de la violència de gènere en les relacions de parella. En el material didàctic per a secundària *Cambios sociales y género*, desenvolupat per les especialistes Marian Moreno i Carmen Ruiz i editat per ANAYA, trobem l'explicació següent:

“Una de les conseqüències més extremes del sexisme és la violència de gènere que clava les arrels en les relacions estructurals de desigualtat entre homes i dones. La violència de gènere es reproduïx sota un model de domini i de submissió que és après i sostingut a través d'una socialització desigual segons la qual un gènere, el masculí, es sent superior a l'altre, el femení”.

Podem afirmar que el mite de l'amor romàntic reproduïx els estereotips de gènere de feminitat i masculinitat tradicionals i que és una de les principals causes de la violència de gènere, la qual té, principalment, les característiques següents:

- S'assumeix i s'exerceix en nom de l'amor
- Té lloc en les relacions asimètriques
- És un càstig a la desobediència de l'ordre establert

A continuació tens tres imatges –extretes del concurs “No em toques el whatsapp” de l'IVAJ– sobre les quals treballar per grups.

Imatge 1

Imatge 2

Imatge 3

Construeix amb el teu grup un relat, amb una extensió d'una cara d'un foli, en la qual, a partir d'una història d'amor, s'haja arribat a la situació que apareix en la imatge.

